

Suradnja roditelja i škole¹

Ante Kolak
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za pedagogiju

Sažetak

Polazeći od suradnje roditelja i učitelja još iz vremena kad školovanje nije bilo obvezno, preko vremena prvih roditeljskih sastanaka, dolazi se do središnje teme ovog rada – suradnje roditelja i škole kao uvijek aktualne pedagoške problematike. Tako se od razmišljanja o suradnji roditelja i škole nekada došlo do suradnje roditelja i škole danas. Istaknute su dobrobiti suradnje, različita gledišta i definicije suradnje te različiti aspekti suradnje roditelja i škole. Procjena suradnje roditelja i škole danas temelji se na empirijskom dijelu ovog rada. Rezultati tog dijela rada pokazuju da su stajališta roditelja o suradnji sa školom pretežno pozitivna te da su uvjetovana različitim čimbenicima (tri ekstrahirana čimbenika su suradnja, akcija i pomoć, evaluacija). Utvrđen je i nizak angažman roditelja u suradničkim aktivnostima sa školom. Istraživanju u empirijskom dijelu ovog rada, koji ispituje stajališta roditelja prema suradnji sa školom, prišlo se isključivo s polazišta roditelja.

Cljučne riječi: suradnja roditelja i škole, roditelji, škola, ciljevi suradnje roditelja i škole, stajališta roditelja, angažman roditelja

1. Uvodna razmatranja – povijesni pregled

Problem suradnje roditelja i učitelja, odnosno škole i roditeljskog doma, ubraja se u aktualnu pedagošku problematiku, a korijeni te suradnje sežu duboko u povijesti. Premda se o suradnji roditelja i škole najviše govori iz razdoblja kada školovanje postaje obveznim, ideje o suradnji pojavljuju se znatno prije. Već je franački kralj i rimsko-njemački car Karlo Veliki (lat. Carolus Magnus, 742-814), naredio svećenicima da po selima i gradovima

drže župne škole, a od roditelja je tražio suradnju te zahtijevao od njih da djecu šalju u školu (Dumbović, 2004).

Pregledom djela *Pedagoga značajnih za praksu i teoriju odgoja* vidljivo je da se ideja suradnje roditelja i učitelja pojavljuje u zamislama brojnih znamenitih i istaknutih pedagoga. Tako je francuski pedagog Michel Eyquem de Montaigne (1533-1592) kritizirao nedostatke roditeljskoga i školskog sklada; Nikola Gučetić (1549-1610) hrvatski pedagogijski klasik, u svom djelu *Upravljanje obitelji – Governo della famiglia* ističe zahtjev da djecu u školi

¹ Članak je dio magistarskog rada što ga je autor obranio na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 28. svibnja 2004., pod nazivom *Stavovi roditelja prema suradnji sa školom*.

treba odgajati u ljubavi i disciplini, uz suradnju s obiteljima. Stjepan Ilijašević (1814-1903), hrvatski pedagog, očekivao je mnogo od učitelja te, između ostaloga, navodi zahtjev da učitelj djeluje i izvan škole, da sudjeluje u cjelokupnom životu oko sebe te da surađuje s obiteljima učenika; hrvatski pedagog Milivoj Gabelica održao je brojna predavanja za roditelje ističući važnost njihove suradnje sa školom (Dumbović, 2004).

Jan Amos Komensky (lat. Comenius, 1592-1670), češki i moravski pedagog, poznat je po raspravama o odnosu škole i obitelji. U svom najpoznatijem djelu *Velika didaktika* ističe kako je dokazano da rajске biljčice, kršćanska mladež, ne mogu rasti poput šume, nego da je potrebna njega te da se treba dobro razmisliti tko je za tu njegu zadužen. Svakako je najprirodnije da su to roditelji, koji su i začetnici života, ali njima se ipak kao pomoć pridružuju učitelji (Komensky, 1900, 71-72).

Na suradnju s učiteljima poziva i Makarenko (1888-1939) u djelu *Knjiga za roditelje*, u kojemu na zanimljiv i poučan način prikazuje postupke i načela obiteljskog odgoja. O suradnji roditelja i učitelja te o njihovom odnosu Makarenko piše: "Umjesno je postaviti ovakvo pitanje: tko odgaja i obrazuje – obitelj ili škola? I sasvim je pogrešno odgovoriti i obitelj i škola. A tako se obično odgovara. U tom slučaju treba djelomično izmijeniti pitanje: tko treba preuzeti glavnu ulogu – obitelj ili škola? Ja se sad mnogo bavim ovim pitanjem. Bio sam u mnogim obiteljima i u mnogim školama i uvidio sam da nema jedinstvenog gledišta o ovom pitanju. Ja gotovo da nisam čuo da roditelji kažu: 'Mi trebamo odgajati i obrazovati svoje dijete, zašto se škola miješa?' Nisam čuo da pedagog kaže: 'Škola treba odgajati i obrazovati, zašto se obitelj miješa?' Obično su pedagogzi govorili ovako: 'Mi smo škola, a vi ste roditelji, zašto ne odgajate svoju djecu?' Roditelji govore obratno: 'Mi smo dali djecu u školu, neka ih škola odgaja i obrazuje, to joj je zadaća.' Ispada tako da ni škola, niti obitelj ne žele uzeti stvar u svoje ruke. Naprotiv, svaka komponenta ovog para stara se da svali teret na drugoga. Tako je na riječima. A na djelu je čak ovako. Pretpostavimo da učenik slabo uči. Učitelj poziva roditelje i traži od njih da poduzmu neke mjere. To znači da pedagog misli: 'Ja raspolažem s malo odgojnih i obrazovnih mogućnosti, a

obitelj ih ima više'" (Makarenko, 1948, 255-256). Svoja razmišljanja Makarenko završava potrebom "saveza" između roditelja i učitelja te nužnošću uspostave suradničkih odnosa.

Utemeljitelj hrvatske i bugarske pedagogije te cjelokupnoga pedagoškog sustava – pisac prve hrvatske psihologije Stjepan Basariček (1848-1918), jasno i precizno uočava odnosno upozorava na to da roditelji imaju najveću ulogu u odgoju djece. Znajući i ističući da roditelji daju temelj svemu odgoju, zaključuje kako je potrebno uspostaviti suradnju između škole i roditeljskog doma. Posebnu potrebu za suradnjom roditelja i učitelja ističe zbog opasnosti od tzv. majmunske ljubavi roditelja koji djeci sve dopuštaju te upravo stoga ističe potrebu suradnje roditelja s učiteljima kako bi se uskladili odgojni postupci (Basariček, 1869).

Schmidlerova iznosi razmišljanja kako škola mora pridobiti roditelje. Govori o dvojnim dužnostima učitelja: prema djeci te prema izvanjskom svijetu, tj. prema roditeljima učenika. Istodobno kritizira nespремnost učitelja na suradnju s roditeljima: "Imade učitelja koji ništa neće da znadu o dužnostima prema roditeljima učenika svojih, tvrdeći, da se briga učitelja ima protezat samo na školu – no ti se varaju i da se učitelji drže toga načela, nikad se ne omili pučka škola puku" (Schmidlerova, 1889, 178). Autorica također ističe da je "sporazumak između škole i roditelja potreban osobito u moralnom odgoju".

Potrebu suradnje škole i roditeljskog doma posebno je isticala i Milka Pogačić (1860-1936), znamenita hrvatska učiteljica i spisateljica. Ona od učitelja traži da osim s učenicima rade i s narodom. Na njezinu inicijativu, učiteljski zbor Više djevojačke škole, kućanskoga smjera, u Zagrebu odlučio je 1910. godine svakog mjeseca prirediti jedan roditeljski sastanak. Prvi roditeljski sastanak održan je 5. ožujka 1910. Na tom je roditeljskom sastanku Milka Pogačić naglasila kako je takav rad nužan uvjet uspješnog odgoja. O suradnji roditelja i škole Milka Pogačić ističe:

"I nema sumnje, da je takav složan zajednički rad ne samo koristan, nego i apsolutno nužan. Ta mi radimo s dvije strane na jednom velikom djelu. Kad bih ja gospođama preporučila dvije krojačice, koje će sašiti jednu haljinu i rekla da se te krojačice

niti ne poznaju, kamoli da se dogovaraju što će i kako će sašiti, nego da lijepo pograbe tkaninu svaka sa svoje strane pa reži i šivaj kako svaka hoće – znam da bi mi se reklo – molim vas ovim krojačicama povjerite vi svoju tkaninu, mi vam zahvaljujemo. Ali i mi radimo na jednoj takvoj haljini, samo što je ona vrednija od svih drugih. To je haljina u koju treba da se obuče duša vašeg djeteta. Pa ako nije moguće da dvije krojačice bez dogovora, bez da se poznaju, bez da jedna brine šta druga radi, ne mogu sašiti jedne haljine, onda je još manje moguće, da će roditelji i učitelji uspjeti u tome ako rade bez dogovora, ako se ne viđaju i ne poznaju” (Dumbović, 1979, 102-104).

Posebnu pozornost tijesnoj suradnji roditelja i učitelja pridaju brojne alternativne škole – škole Celestina Freineta, škole Marije Montessori, waldorfske škole, Jena plan (Matijević, 2001) koje nude različita organizacijska rješenja i zadatke suradnje. Te su škole nastale i razvijaju se kao zajednica roditelja i učitelja, što je vidljivo u djelatnostima navedenih škola. Roditelji i učitelji zajedno odlučuju o bitnim pitanjima organizacije škole.

2. Suradnja roditelja i škole – potrebna pojmovna razgraničenja

Kad suradnju promatramo i o njoj promišljamo općenito, tada pod suradnjom najčešće razumijevamo sposobnost da se nekome prilagodimo, da prema potrebi nekoga oponašamo, da nađemo svoje mjesto te da pravimo kompromise, da budemo sudionici i suučesnici, kompanjoni, suvlasnici i suradnici (Klaić, 1990; Jull, 1995).

Suradnja nastaje kada svi kontroliraju onoga koga mogu, sebe i sav svoj trud ulažu u nalaženje rješenja, a istodobno dopuštaju da i drugi to čine. U takvim situacijama nema sukoba jer suradnja poništava sukob (Gossen, Anderson, 1996, 130). Kooperacija ili suradnja je u kojoj sve strane u sukobu pokušavaju u potpunosti zadovoljiti interese svih (Miljević-Ričički, Maleš, Rijavec, 1999, 119).

Riječ konflikt/sukob potječe od latinskog *con* – zajedno i *fligro* – udariti. Ta riječ utjelovljuje oštrinu i borbu. Riječ konflikt obiluje iskrama sudara dviju strana. Ako postoji zajednička vizija i ako se teži suradnji, te iskre mogu poslužiti za stvaranje

kvalitete, za podizanje organizacije na novu razinu kreativnosti i djelotvornosti.

Gossen i Anderson (1996) ističu kako je suradnja proces kojim se među ljudima stvara novo zajedničko polazište.

Premda se navedene definicije ne odnose na suradnju roditelja i škole, već na suradnju kao proces (npr. mirnog rješavanja sukoba), iz njih su vidljive osnovne odrednice suradnje općenito, ali i suradnje roditelja i škole – ulaže se zajednički i obostrani trud, u potpunosti se pokušavaju zadovoljiti interesi objiju strana (roditeljske i učiteljske) te se teži zajedničkoj viziji.

Analizom radova o temi suradnje škole i roditelja nastalih u našoj zemlji posljednih nekoliko godina, uočljivo je da na tom području postoje određene nejasnoće. Pojavljuju se problemi pri definiranju pojma suradnje roditelja i škole, kao i nesporazumi pri određivanju ciljeva i zadataka suradnje.

Suradnja roditelja i škole složen je i višedimenzionalan proces koji zahtijeva znanje i vrijeme, a ostvaruje se u nekoliko etapa. Te etape zahtijevaju, prije svega, međusobno upoznavanje učitelja i roditelja, razumijevanje, izgradnju povjerenja i spremnosti za dogovor. Nadalje, potrebno je stvoriti uvjete za prihvaćanje savjeta te za mijenjanje vlastitih stajališta i postupaka u odgoju (Maleš, 1992). Ista autorica nadalje ističe (1996) da je suradnja roditelja i škole proces međusobnog informiranja, savjetovanja, učenja, dogovaranja i druženja radi podjele odgovornosti za dječji razvoj u obitelji i školi. Nazor i Buj (1990) ističu da se suradnja obitelji i škole najčešće određuje kao oblik zajedničke aktivnosti kojom se želi postići jedinstveno djelovanje obitelji i škole, međusobno informiranje te međusobna pomoć za realizaciju specifičnih zadataka svakoga od ta dva činitelja.

Vučak (2000) ističe da suradnja roditelja i škole proizlazi iz zajedničke zadaće – razvoja mladih, te da se posebice temelji na razvoju demokratske, humane i kvalitetne škole.

NAEYC (National Association for the Education of Young Children) u svojoj definiciji suradnje roditelja i odgojno-obrazovne ustanove ističe: “Roditelji imaju pravo i odgovornost sudjelovati u odlukama koje se tiču brige o njihovoj djeci i obrazovanju. Roditelje treba ohrabrivati u promatranju

i sudjelovanju. Odgajatelji/učitelji su odgovorni za uspostavljanje i održavanje čestih kontakata s obiteljima” (Jones, Inglesi, 2000, 1).

Suradnja obitelji i škole najčešće se određuje kao oblik zajedničke aktivnosti kojom se želi postići usklađeno djelovanje obitelji i škole, međusobno informiranje te međusobna pomoć za realizaciju specifičnih zadataka svakoga od ta dva čimbenika (Rančić, 1986; Stanojlović, 1984; Nazor i Buj, 1990).

Stričević (1995) naglašava da se pojam suradnje s roditeljima mijenjao usporedno s traganjem za novim i djelotvornijim oblicima rada s roditeljima, te da on danas podrazumijeva i najsloženiji oblik suradnje, a to je uključivanje roditelja u neposredni odgojno-obrazovni proces. Također ističe da se pojam suradnje mijenjao ovisno o tome što se od suradnje očekuje i kako se shvaća njezina uloga.

Tako su prvi kompenzacijski i eksperimentalni programi šezdesetih godina suradnju temeljili na informiranju i poučavanju roditelja. Suvremene tendencije u suradnji roditelja i škole zahtijevale su aktivno uključivanje roditelja u odgojno-obrazovni proces (Maleš, 1996), da bi se daljnje aktivno uključivanje roditelja provodilo u svim etapama odgojno-obrazovnog procesa: od planiranja i organizacije, preko realizacije do evaluacije. Suradnja se razmatra u rasponu od jednosmjernog procesa komunikacije kojemu je ishodište u učitelju, a završava kod roditelja, do dvosmjernog procesa komunikacije u kojemu su roditelji i učitelji u partnerskom odnosu. U početnoj suradnji riječ je o nijemoj potpori pri kojoj se roditelji odazivaju roditeljskim sastancima i svečanostima, ali u drugim im je situacijama pristup školi zabranjen. Polazi se od stajališta da je škola ona koja zna, koja uvijek ima pravo i zato treba usmjeravati i obrazovati roditelje jer oni “ne znaju”. Takav pristup potpuno negira suradnju kao dinamičan, višesmjernan i dijalektičan proces zajedničkog djelovanja škole i roditelja usmjeren na razvoj dječje ličnosti (Maleš, 1994, 124).

Da bi se postigao opisani odnos (dinamičan, višesmjernan, dijalektičan), potrebno je u nj uključiti roditelje i staviti ih u ravnopravan položaj. Pod uključivanjem roditelja razumijevaju se sve planirane djelatnosti i aktivnosti učitelja kojima se roditelji aktivno uključuju u rad škole.

Analizom radova koji se bave tom temom, a objavljeni su u našoj zemlji vidljivo je da se rabi i termin *rad s roditeljima*, koji je nešto širi jer osim uključivanja roditelja (za koje je bitna fizička prisutnost i aktivnost) obuhvaća i posredne oblike suradnje, npr. pismenu komunikaciju i roditeljsko angažiranje u različitim dječjim razvojnim programima. Stoga rad s roditeljima obuhvaća sve oblike kontakata, od neformalnih sastanaka do zajedničkih planiranih aktivnosti roditelja i učitelja.

Za potrebe ovog rada definirat ćemo suradnju kao bitan društveni proces koji obuhvaća niz aktivnosti i djelatnosti (koji se mijenjaju ovisno o vremenu i postojećim uvjetima) učitelja i roditelja, a cilj im je što kvalitetniji, sigurniji i uspješniji razvoj učenika.

Kada je riječ o suradnji roditelja i škole, ona bi trebala rezultirati razvojem i napredovanjem svakoga pojedinog učenika. U toj suradnji roditelji i učitelji trebaju razviti partnerski odnos u kojemu trebaju biti jednaki (dijele informacije, obveze i ciljeve za odgoj), trebaju biti aktivni (obje strane imaju aktivnu ulogu) i odgovorni (obje strane imaju prava i dužnosti) (Pugh i De’Ath, prema Maleš, 1996, 85).

U suvremenoj se pedagoškoj literaturi umjesto pojma suradnje, sve češće upotrebljava termin *partnerstvo*. Time se želi istaknuti važnost ravnopravne komunikacije, dogovaranja i međusobnog poštovanja (Resman, 1992; Maleš, 1996; Jones i Ignelzi, 1999).

Cilj suradnje roditelja i učitelja, odnosno roditeljskog doma i škole različiti autori različito definiraju (Maleš, 1994; Irović, 1994).

“Roditelji i učitelji surađuju za dobrobit djeteta, a cilj je stvaranje povoljnih uvjeta u školi i obitelji za njegov cjelokupni razvoj. Roditelji i učitelji bi trebali uspostaviti dijalog koji će dovesti do izrade projekta razvoja i napredovanja svakog pojedinog učenika. Zajedničkom aktivnošću oni trebaju pridonijeti:

- boljem školskom uspjehu učenika
- buđenju zanimanja roditelja za odgoj
- boljem razumijevanju školskog rada
- obrazovanju roditelja za odgojnu funkciju
- boljoj komunikaciji i interakciji između učenika, roditelja i učitelja
- većoj povezanosti škole i šire društvene zajednice” (Maleš, 1994, 17).

Cilj suradnje je, prema autorici, stvaranje optimalnih uvjeta za razvoj djeteta, a ostvarivost cilja lako će se evaluirati u praksi jer je rezultat suradnje jačanje osjećaja sigurnosti i samopoštovanja u učenika te porast broja korisnih reakcija i doživljaja kao rezultat suradnje između roditelja i učitelja. Pri tome je cilj škola koncipiranje i organiziranje suradnje kao kontinuiranog procesa.

Irović (1994) kao cilj suradnje roditelja i škole ističe razvoj djeteta kao zajednički projekt. Bez obzira na razlike u određenju cilja suradnje roditelja i učitelja, odnosno roditeljskog doma i škole, konačni ishod navedene suradnje jest razvoj djeteta. Stoga se za potrebe ovog rada može prihvatiti zaključak da je cilj suradnje roditelja i učitelja uspostava njihovih pozitivnih odnosa te, na temelju toga, poticanje pozitivno usmjerenog razvoja učenika i njegovo napredovanje.

Iz tako definiranog cilja suradnje učitelja i roditelja utvrđeni su i zadaci suradnje:

- međusobna razmjena informacija koja pridonosi napretku učenika
- sudjelovanje roditelja u raznim nastavnim i izvannastavnim aktivnostima
- uspostavljanje raznih oblika neslužbenog druženja roditelja i učitelja
- uključivanje roditelja u organe upravljanja i organizaciju škole
- uključivanje roditelja u mehanizme evaluacije
- osnaživanje roditelja kao donatora i volontera
- razvoj sposobnosti učitelja za rad s roditeljima.

Neki autori ističu aspekte suradnje (kooperacije) roditelja i škole:

- sa stajališta škole to je procjenjivanje obiteljskog miljea i istodobno omogućivanje otvaranja prema društvu
- sa stajališta učenika taj se razvoj ne ostvaruje putem fundamentalnih vrijednosti ponašanja i govorenja
- sa stajališta roditelja to podrazumijeva usku pedagošku suradnju (Jurić, Maleš, 1994, 136).

Kao što je vidljivo iz navedene podjele, pri određenju aspekata suradnje autori polaze sa stajališta pojedinih subjekata suradnje roditeljskog doma i škole, a to su roditelji, učitelji i drugi djelatnici ško-

le te oni zbog kojih se suradnja i uspostavlja – učenici.

Da bi se ostvario cilj suradnje roditeljskog doma i škole i iz njega izvedeni zadaci, a promatrajući suradnju s različitih aspekata (stajališta), potrebno je poštovati određena načela. Becher (2003) ističe načela za uspostavu suradničkih odnosa između učitelja i roditelja, što znači:

- uskladiti ciljeve, svrhu i aktivnosti suradnje
- realno procijeniti mogućnosti učitelja i dostupne izvore
- uočiti razliku u roditeljskim sposobnostima
- odgovoriti na roditeljske potrebe fleksibilnim i kreativnim programima
- razgovarati o očekivanjima, ulogama i odgovornostima
- uključivati roditelje u donošenje odluka; objasniti im administrativne odluke kako bismo ih potaknuli da racionalno reagiraju na njih
- očekivati probleme pri uspostavi suradničkih odnosa, ali ustrajno pronalaziti načine i postupke za njihovo rješavanje
- očekivati optimalnu, a ne maksimalnu suradnju
- imati na umu da su za suradničke odnose potrebni vrijeme, trud i energija.

Autor također naglašava da se učitelji i roditelji, ako postanu preambiciozni, mogu osjećati iscrpljeno ili odbojno. Također naglašavaju da krivica ne treba tražiti samo na jednoj strani (nisu uvijek krivi samo roditelji ili samo učitelji).

3. Metodologija istraživanja

Uvod i problem istraživanja

U području školske pedagogije često se kao predmet istraživanja pojavljuje proučavanje odnosa obitelji i škole. Odgovornost za napredak svakog djeteta trebali bi dijeliti škola i obitelj i ona bi trebala biti uzajamna. Suradnja bi trebala rezultirati razvojem i napredovanjem svakoga pojedinog učenika, a roditelji i učitelji trebali bi razviti partnerski odnos. Zbog svega toga vrlo je važno upoznati kako roditelji komuniciraju sa školom, kako je prihvaćaju i kako sudjeluju u odgoju i obrazovanju svoje djece zajedno sa školom. Mnoga znanstvena istraživanja pokazuju da jake veze između ta dva socijalna

konteksta (škole i obitelji) snažno utječu na razvoj dječjih potencijala, te da je suradnja roditelja i škole čimbenik uspjeha djeteta u školi (Resman, 1992; Jurić, Maleš, 1994; Epstein, 1995; Hanhan, 1998). Istraživani su odnosi između doma i škole te zadovoljstvo obitelji školom te je utvrđeno da suradnja roditelja sa školom utječe na bolji uspjeh učenika, da se smanjuje broj ponavljača, da se učenik osjeća sigurnije, da se poboljšava ponašanje učenika u školi. Istraživanja nedvojbeno potvrđuju da na cjelokupno formiranje mladog naraštaja podjednako, s udjelima od 30 %, djeluju obitelj, škola i okružje (Mijatović, 2000). Premda se ti postoci mijenjaju, obitelj i škola zajedno imaju najveći utjecaj. Stoga bismo njihovim zajedničkim, sinkroniziranim djelovanjem (suradnjom) osigurali sustavnu i planiranu pomoć učenicima u svim etapama njihova razvoja.

Cilj našeg istraživanja bio je sljedeći:

- utvrditi kakva su stajališta roditelja učenika osnovne škole prema suradnji s učiteljima i školom.

Hipoteze ovog istraživanja jesu:

- H1 Stajališta roditelja učenika nižih razreda osnovnih škola prema suradnji s učiteljima i školom pretežno su pozitivna.
- H2 Stajališta roditelja učenika nižih razreda osnovnih škola prema suradnji s učiteljima i školom nisu uvjetovani jedinstvenim čimbenikom.
- H3 Stajališta roditelja učenika osnovnih škola prema suradnji s učiteljima i školom razlikuju se ovisno o angažmanu roditelja u školi.

Uzorak ovog istraživanja činilo je ukupno 237 roditelja, od kojih 129 majki i 108 očeva. Svi su ispitanici roditelji učenika nižih razreda osnovne škole. U ovom je istraživanju veličina uzorka ograničena na uzorak roditelja učenika iste škole.

Mjerni instrumenti

U istraživanju je primijenjena metoda anketiranja i procjenjivanja, a instrument je kombinacija ankete i skale procjene (skala Likertova tipa). Ispitana su stajališta roditelja o spremnosti na suradnju. Instrument je provjeren na manjem broju ispi-

tanika, nakon čega su obavljene potrebne dopune i izmjene.

Instrument sadržava 38 tvrdnji. Ispitanici su na njih odgovarali na Likertovoj petostupanjskoj skali odgovorima:

- potpuno se slažem
- slažem se
- ne mogu se odlučiti (niti se slažem, niti se ne slažem)
- ne slažem se
- nikako se ne slažem.

Na dio tvrdnji – šest čestica kojima smo provjerali roditeljski angažman – ispitanici su odgovarali s DA ili NE.

Ispitivači su bili odgovarajućega stručnog profila (učitelji razredne nastave) i prethodno su na aktivu učitelja razredne nastave instruirani o svrsi te o predviđenoj proceduri istraživanja.

Metode obrade podataka

Kako bismo utvrdili deskriptivna obilježja pojedinih čestica u instrumentu, koristili smo se deskriptivnim parametrima kao što su aritmetička sredina, standardna devijacija, minimalna i maksimalna vrijednost te distribucija podataka izražena postocima. Kako bismo utvrdili latentne dimenzije koje stoje u podlozi interkorelacije čestica, koristili smo se faktorskom analizom zajedničkih faktora. Nakon zadržavanja čestica koje su nedvosmisleno definirale pojedini faktorski prostor i bile visoko saturirane pojedinim faktorima, utvrđeni su koeficijenti unutarnje konzistencije pojedine skale te su dodatno izbačene čestice koje su reducirale koeficijente homogenosti. Konačne su skale utvrđene jednostavnom linearnom kombinacijom čestica, pri čemu su čestice s negativnom saturacijom u zbroj ulazile u inverznom obliku.

Dobiveni rezultati i rasprava

U tablici 1. prikazane su relativne frekvencije odgovora na pojedine čestice instrumenta kojima se iskazuju stajališta roditelja prema suradnji sa školom.

Analizom tablice 1. može se utvrditi učestalost odgovora ispitanika na pojedinoj čestici od *uopće se ne slažem* (1), preko *uglavnom se ne slažem* (2),

ne mogu se odlučiti (3) i uglavnom se slažem (4), do potpuno se slažem (5). U navedenoj tablici izneseni su odgovori ispitanika prikupljeni upitnikom o sta-

jalištima roditelja prema suradnji sa školom. Radi preglednosti, podaci su iskazani u postocima.

TABLICA 1. STAJALIŠTA RODITELJA PREMA SURADNJI SA ŠKOLOM – RELATIVNE FREKVENCije ODGOVORA NA ČESTICE INSTRUMENTA

Red. br.	Sadržaj čestice	Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Ne mogu se odlučiti	Uglavnom se slažem	Potpuno se slažem
1.	Suradnjom roditelja i učitelja povećava se međusobno razumijevanje.	0,0%	0,4%	0,4%	16,0%	83,1%
2.	Nerado bih primio učitelja u kućni posjet.	3,4%	8,9%	10,1%	11,8%	65,8%
3.	Rado bih prisustvovao nastavi i promatrao rad učitelja.	17,3%	13,9%	12,7%	28,3%	27,8%
4.	Htio bih prisustvovati proslavi razrednih rođendana.	40,9%	20,7%	19,0%	13,1%	6,3%
5.	Kada bih imao priliku, rado bih se uključio u vrednovanje nastavnog programa.	14,8%	8,4%	13,1%	34,2%	29,5%
6.	Suradnjom roditelja i učitelja ne povećava se usklađenost odgojnog djelovanja.	10,5%	4,2%	2,5%	16,9%	65,8%
7.	Želio bih biti članom Zajednice doma i škole.	14,3%	14,8%	31,6%	21,5%	17,7%
8.	Suradnja roditelja i učitelja ne pridonosi osobito usklađenosti odgojnog djelovanja.	0,8%	3,0%	5,5%	15,7%	75,0%
9.	Htio bih svojim idejama i prijedlozima pridonijeti radu škole.	6,3%	7,2%	22,8%	38,4%	25,3%
10.	Ne bih pomogao učitelju pri izradi nastavnih pomagala.	40,9%	24,1%	14,8%	10,1%	10,1%
11.	Uvijek bih bio spreman odazvati se akciji uređenja škole i školskog okoliša.	6,3%	11,0%	8,4%	31,2%	43,0%
12.	Rado bih sudjelovao u uređenju učionice (npr. u bojenju zidova).	9,7%	13,5%	11,0%	29,5%	36,3%
13.	Sudjelovao bih u sportskim natjecanjima organiziranim u školi.	13,5%	11,0%	16,5%	28,7%	30,4%
14.	Predavanja u školi nepotrebna su i nekorisna za odgoj djece.	87,8%	5,9%	2,1%	1,7%	2,5%
15.	Roditeljima treba omogućiti individualne razgovore s učiteljem.	2,5%	0,8%	1,3%	6,8%	88,6%
16.	Međusobno poštovanje roditelja i učitelja ne pridonosi samopouzdanju učenika.	5,1%	2,5%	7,6%	8,0%	76,8%
17.	Sudjelovao bih u prodaji učeničkih radova ili sličnoj akciji čiji bi prihod išao za potrebe škole.	9,3%	8,5%	14,0%	30,9%	37,3%
18.	Nerado bih se odazvao zajedničkom neslužbenom druženju roditelja i učitelja.	6,3%	10,1%	15,2%	20,7%	47,7%
19.	Predstavnici roditelja trebali bi sudjelovati u ocjenjivanju i vrednovanju učitelja.	20,8%	16,1%	17,8%	22,5%	22,9%
20.	Sudjelovao bih s učiteljem u nastavi u granicama svojih znanja, sposobnosti i mogućnosti.	20,7%	13,1%	19,0%	26,2%	21,1%

21.	Individualni razgovori i roditeljski sastanci dovoljni su oblici suradnje roditelja i učitelja.	22,4%	39,7%	8,0%	20,7%	9,3%
22.	Ne smatram korisnim da roditelji opskrbljuju razred potrebnim potrošnim materijalom (bojom, papirom...).	44,3%	24,5%	12,7%	8,0%	10,5%
23.	Bolja suradnja roditelja i učitelja utječe na bolji uspjeh učenika.	1,7%	3,8%	4,2%	11,8%	78,5%
24.	Nerado bih proveo jedan slobodan dan tijekom godine na zajedničkom izletu s učiteljem i razredom svog djeteta.	54,9%	17,7%	9,7%	8,9%	8,9%
25.	Suradnja roditelja i učitelja pozitivno utječe na odnos učenika spram škole.	1,3%	1,3%	3,0%	15,6%	78,9%
26.	Želim da me učitelj redovito obavještava o napredovanju mog djeteta pismenim putem.	13,9%	16,0%	13,5%	23,2%	33,3%
27.	Poklonio bih razredu neke predmete ili dio namještaja u skladu sa svojim mogućnostima.	9,3%	7,6%	10,5%	30,8%	41,8%
28.	Učenici se ne osjećaju sigurnije ako primijete da roditelji i učitelj surađuju.	62,9%	17,7%	7,2%	4,6%	7,6%
29.	Sudjelovao bih s učiteljem u izradi razrednih novina ili u nekim sličnim aktivnostima (npr. u kvizu, natjecanjima...).	11,9%	11,9%	31,1%	19,1%	26,0%
30.	Roditelji ne bi trebali imati mogućnost otvoreno i javno razgovarati s učiteljima o školskim problemima.	71,3%	12,7%	6,8%	1,3%	8,0%
31.	Smatram da bi roditelji trebali odlučivati o izboru ravnatelja i drugih djelatnika škole.	27,4%	15,6%	18,6%	21,9%	16,5%
32.	Učitelji bi trebali poznavati uvjete života u roditeljskom domu svakog učenika.	3,4%	4,6%	9,3%	42,2%	40,5%
33.	Od učitelja ne bi trebalo očekivati da obuzdava dijete ako to djetetovi roditelji nisu sposobni učiniti.	26,2%	22,8%	13,1%	20,3%	17,7%
34.	Od učitelja ne bi trebalo očekivati da žrtvuje svoje slobodno vrijeme kako bi posjetio učenikov roditeljski dom.	22,4%	20,7%	16,9%	23,2%	16,9%
35.	Kada nismo suglasni s određenom praksom u školi, ne možemo o tome razgovarati s učiteljem.	42,2%	27,8%	9,7%	13,9%	6,3%
36.	Kada naše dijete ima teškoća u nečemu, o tome možemo razgovarati s učiteljem.	4,6%	3,8%	0,4%	18,1%	73,0%
37.	Od roditelja se ne može očekivati da imaju toliko vremena da se potpuno upoznaju s ocjenama i uspjehom svoje djece.	74,3%	12,2%	1,3%	8,0%	4,2%
38.	Raspitujem se o gradivu koje učitelj obrađuje.	3,0%	3,0%	8,9%	31,6%	53,6%

Iz navedenih odgovora vidljivo je da za gotovo svaku česticu postoji ili pozitivno ili negativno asimetrična distribucija. Normalna distribucija vidljiva je samo za česticu 7, u kojoj ispitanici iznose mišljenje o spremnosti za uključivanje roditelja u Zajednicu doma i škole. Najveći postotak roditelja

potpuno se slaže s tvrdnjama iz kojih se izravno vidi dobrobit za njihovo dijete, a koje ne zahtijevaju veći roditeljski angažman (potreba za individualnim razgovorima, povećanje međusobnog razumijevanja). U najvećem se postotku za kategoriju *uopće se ne slažem* roditeljski odgovori odnose na tvrdnje

koje zahtijevaju njihov angažman (želja za prisustvovanjem razrednim rođendanima) te za one koje se odnose na ostvarivanje roditeljskih prava (pravo na drukčije oblike suradnje osim individualnih razgovora i roditeljskih sastanaka).

Kako bismo uopće upoznali prosječan položaj ispitanih roditelja te saznali kakva su zapravo njihova stajališta prema suradnji sa školom, izračunane su aritmetičke sredine i standardne devijacije za

sve čestice upitnika. Također je prikazan i raspon stupnja slaganja (tabl. 2). S obzirom na to da u dijelu pitanja odgovor *potpuno se slažem* znači najpozitivnija stajališta, a odgovor *uopće se ne slažem* najnegativnija, a za drugi dio pitanja vrijedi obrnuto, pri obradi podataka pazili smo na smjer stajališta. Stoga je u navedenim česticama provedena konverzija rezultata kako bi u svim česticama pozitivnije stajalište bilo izraženo većim brojem.

TABLICA 2. DESKRIPTIVNI PARAMETRI ČESTICA KORIŠTENIH U INSTRUMENTU

Red br.	Sadržaj čestice	M	SD	N	MIN.	MAKS.
1.	Suradnjom roditelja i učitelja povećava se međusobno razumijevanje.	4,82	0,43	237	2	5
2.	Nerado bih primio učitelja u kućni posjet.	1,72	1,16	237	1	5
3.	Rado bih prisustvovao nastavi i promatrao rad učitelja.	3,35	1,45	237	1	5
4.	Htio bih prisustvovati proslavi razrednih rođendana.	2,23	1,28	237	1	5
5.	Kada bih imao priliku, rado bih se uključio u vrednovanje nastavnog programa.	3,55	1,38	237	1	5
6.	Suradnjom roditelja i učitelja ne povećava se usklađenost odgojnog djelovanja.	1,77	1,32	237	1	5
7.	Želio bih biti članom Zajednice doma i škole.	3,14	1,28	237	1	5
8.	Suradnja roditelja i učitelja ne pridonosi osobito usklađenosti odgojnog djelovanja.	1,39	0,79	237	1	5
9.	Htio bih svojim idejama i prijedlozima pridonijeti radu škole.	3,69	1,12	237	1	5
10.	Ne bih pomogao učitelju pri izradi nastavnih pomagala.	3,76	1,35	237	1	5
11.	Uvijek bih bio spreman odazvati se akciji uređenja škole i školskog okoliša.	3,94	1,24	237	1	5
12.	Rado bih sudjelovao u uređenju učionice (npr. u bojenju zidova).	3,69	1,34	237	1	5
13.	Sudjelovao bih u sportskim natjecanjima organiziranim u školi.	3,51	1,38	237	1	5
14.	Predavanja u školi nepotrebna su i nekorisna za odgoj djece.	4,62	0,8	237	1	5
15.	Roditeljima treba omogućiti individualne razgovore s učiteljem.	4,78	0,74	237	1	5
16.	Međusobno poštovanje roditelja i učitelja ne pridonosi samopouzdanju učenika.	1,51	1,08	237	1	5
17.	Sudjelovao bih u prodaji učeničkih radova ili sličnoj akciji čiji bi prihod išao za potrebe škole.	3,78	1,28	237	1	5
18.	Nerado bih se odazvao zajedničkom neslužbenom druženju roditelja i učitelja.	2,07	1,27	237	1	5
19.	Predstavnici roditelja trebali bi sudjelovati u ocjenjivanju i vrednovanju učitelja.	3,11	1,46	237	1	5
20.	Sudjelovao bih s učiteljem u nastavi u granicama svojih znanja, sposobnosti i mogućnosti.	3,14	1,43	237	1	5
21.	Individualni razgovori i roditeljski sastanci dovoljni su oblici suradnje roditelja i učitelja.	2,55	1,29	237	1	5
22.	Ne smatram korisnim da roditelji opskrbljuju razred potrebnim potrošnim materijalom (bojom, papirom...).	3,84	1,35	237	1	5
23.	Bolja suradnja roditelja i učitelja utječe na bolji uspjeh učenika.	4,62	0,87	237	1	5
24.	Nerado bih proveo jedan slobodan dan tijekom godine na zajedničkom izletu s učiteljem i razredom svog djeteta.	3,01	1,34	237	1	5
25.	Suradnja roditelja i učitelja pozitivno utječe na odnos učenika spram škole.	4,70	0,71	237	1	5
26.	Želim da me učitelj redovito obavještava o napredovanju mog djeteta pismenim putem.	3,46	1,44	237	1	5

27.	Poklonio bih razredu neke predmete ili dio namještaja u skladu sa svojim mogućnostima.	3,88	1,29	237	1	5
28.	Učenici se ne osjećaju sigurnije ako primijete da roditelji i učitelj surađuju.	3,24	1,23	237	1	5
29.	Sudjelovao bih s učiteljem u izradi razrednih novina ili u nekim sličnim aktivnostima (npr. u kvizu, natjecanjima...).	3,35	1,31	237	1	5
30.	Roditelji ne bi trebali imati mogućnost otvoreno i javno razgovarati s učiteljima o školskim problemima.	3,38	1,19	237	1	5
31.	Smatram da bi roditelji trebali odlučivati o izboru ravnatelja i drugih djelatnika škole.	2,84	1,45	237	1	5
32.	Učitelji bi trebali poznavati uvjete života u roditeljskom domu svakog učenika.	4,12	0,99	237	1	5
33.	Od učitelja ne bi trebalo očekivati da obuzdava dijete ako to djetetovi roditelji nisu sposobni učiniti.	3,19	1,47	237	1	5
34.	Od učitelja ne bi trebalo očekivati da žrtvuje svoje slobodno vrijeme kako bi posjetio učenikov roditeljski dom.	3,08	1,42	237	1	5
35.	Kada nismo suglasni s određenom praksom u školi, ne možemo o tome razgovarati s učiteljem.	3,86	1,28	237	1	5
36.	Kada naše dijete ima teškoća u nečemu, o tome možemo razgovarati s učiteljem.	4,51	1,02	237	1	5
37.	Od roditelja se ne može očekivati da imaju toliko vremena da se potpuno upoznaju s ocjenama i uspjehom svoje djece.	4,44	1,12	237	1	5
38.	Raspitujem se o gradivu koje učitelj obrađuje.	4,30	0,96	237	1	5

Pregledom tablice 2. lako je uočiti da stajališta roditelja nisu jedinstvena. U gotovo svim česticama raspon se kreće od jedne do druge krajnje točke izbora (od *uopće se ne slažem* do *potpuno se slažem*). Samo je u jednoj od navedenih čestica (čestici 1) raspon slaganja za jednu kategoriju manji (od *uglavnom se ne slažem* do *potpuno se slažem*). To pokazuje velike različitosti u razmišljanjima roditelja. Temeljna polazišta koja su važna za ostvarenje suradnje između doma i škole, a to su stajališta roditelja, vrlo su individualno uvjetovana u širokom rasponu slaganja ili neslaganja s navedenim tvrdnjama. Stoga je i razumljivo da će u različitim okolnostima i s različitim roditeljima učitelj ostvarivati različite oblike i načine suradnje.

Na manifestnom planu izdvajamo čestice u kojima je slaganje veće od 4,40:

- suradnjom roditelja i učitelja povećava se međusobno razumijevanje (4,82)
- roditeljima treba omogućiti individualne razgovore s učiteljima (4,78)
- suradnja roditelja i učitelja pozitivno utječe na odnos učenika spram škole (4,70)
- bolja suradnja roditelja i učitelja utječe na bolji uspjeh učenika (4,62)

– predavanja u školi potrebna su i korisna za odgoj djece (4,62)

– kada naše dijete ima teškoća u nečemu, o tome možemo razgovarati s učiteljem (4,51)

– od roditelja se može očekivati da imaju toliko vremena da se potpuno upoznaju s uspjehom i ocjenama svoje djece (4,44).

Pretpostavljamo da je stupanj slaganja s navedenim tvrdnjama visok jer se odnose na prava roditelja i vrlo je očita dobrobit za njihovo dijete, a to ne zahtijeva veću uključenost roditelja u različite aktivnosti.

Roditelji smatraju da je suradnja između roditelja i učitelja nužna kako bi se oni međusobno bolje razumjeli (čestice 1, 14) te na taj način poboljšali odnos njihove djece prema školi (čestica 25), a samim time i njihov uspjeh (čestica 23). Da bi se sve to ostvarilo, roditelji uočavaju svoja prava i dužnosti škole (čestice 15, 16, 32), kao i svoje obveze (čestice 38, 37).

Izdvajamo i čestice s izrazito malim slaganjem – nižim od 2,00:

– suradnja roditelja i učitelja ne pridonosi osobito usklađenosti odgojnog djelovanja (1,39)

– međusobno poštovanje roditelja i učitelja ne pridonosi samopouzdanju učenika (1,51)

– nerado bih primio učitelja u kućni posjet (1,72)

– suradnjom roditelja i učitelja ne povećava se usklađenost odgojnog djelovanja (1,77).

Navedene tvrdnje upućuju na to da roditelji nisu potpuno svjesni koliko i na koji način suradnja između roditelja i učitelja odnosno škole pridonosi boljitku njihova djeteta. Bez obzira na to što u česticama s izrazito visokim slaganjem iskazuju mišljenje da je suradnja važna, oni također ističu da ona ne pridonosi usklađenosti odgojnog djelovanja te da ne utječe na samopouzdanje učenika (čestice 8, 16, 6).

Uvidom u tablicu možemo također zaključiti da roditelji prilično dobro razlikuju obiteljski od školskog odgoja i ne iskazuju veliku spremnost da prime učitelja u posjet roditeljskom domu (čestica 2), ne bi rado prisustvovali proslavi razrednih rođendana (čestica 4) niti su baš spremni odazvati se zajedničkom neslužbenom druženju roditelja i učitelja (čestica 18). Također ne očekuju od učitelja da obavljaju roditeljske funkcije ako oni to nisu sposobni (čestica 33).

Znakovit je stupanj slaganja s česticama 34 (3,08) i 2 (1,72), koje se odnose na ispitivanja spremnosti roditelja na posjet učitelja roditeljskom domu. Odgovori pokazuju da su očekivanja roditelja veća od njihove spremnosti za akciju. Roditelji se više slažu u tome da bi učitelji trebali žrtvovati svoje slobodno vrijeme kako bi posjetili učenikov roditeljski dom, a manje se slažu s njihovom spremnošću da učitelja prime u posjet.

Srednje aritmetičke sredine na česticama upitnika upućuju na zaključak kako roditelji nemaju jasne predodžbe o navedenim oblicima suradnje. Neodlučnost se uglavnom odnosi na angažman, kako učitelja, tako i roditelja, u neuobičajenim aktivnostima: u vezi s posjetom roditelja nastavi u razrednom odjelu njegova djeteta ili sudjelovanja u nastavnim aktivnostima (čestica 20), sudjelovanja roditelja pri zapošljavanju djelatnika, kao i roditeljskog ocjenjivanje učiteljeva rada (čestice 19, 31). Neodlučnost roditelja vidljiva je i u njihovoj spremnosti da pomognu razredu potrošnim materijalom ili pri izradi nastavnih pomagala (čestice 10, 22).

Čestice sa srednjim aritmetičkim sredinama također pokazuju da su stajališta roditelja o važnosti

njihove suradnje s učiteljem vrlo različiti. Oni se uvelike slažu da ona utječe na uspjeh djeteta, nisu sigurni utječe li suradnja i na osjećaj sigurnosti djeteta kad ono zna da roditelji i učitelj surađuju, a smatraju da suradnja ne utječe na samopouzdanje učenika. Očit je zaključak da roditelji nisu potpuno osviješteni koje sve dobrobiti nosi kvalitetna suradnja između njih i učitelja.

Najveći varijabilitet u odgovorima ispitanika vidljiv je u vezi sa stajalištima roditelja o prisustvovanju nastavi i praćenju rada učitelja, kao i o njihovu uključivanju u nastavni proces. Takav varijabilitet u stavovima roditelja može se objasniti činjenicom da je nastava dugo bila zatvoren proces. Bili su jasni subjekti (odnosno čimbenici) nastavnog procesa – učitelj i učenici. Roditeljima nije bilo mjesto u nastavi. S vremenom se škola (i nastava) otvara i u nj se kao subjekti odgojno-obrazovnog procesa uključuju i roditelji. Škole počinju pozivati roditelje na dane otvorene nastave, pokušavaju ih pridobiti za nastavu kako bi predstavili učenicima neke svoje sposobnosti i umijeća. Pojavljuju se ideje (pa i zahtjevi) da škola i dom sve više nastupaju kao zajednica. Bez obzira na otvaranje škole prema roditeljima, iz podataka i standardnih devijacija vezanih za navedene čestice vidljivo je da je to proces koji traje. Velika odstupanja vidljiva su i u čestice koja se odnose na ocjenjivanje i vrednovanje učitelja od roditelja, kao i na sudjelovanje u izboru djelatnika škole i ravnatelja. Najvjerojatnije je da su odstupanja u tim česticama velika zato što se stajališta kreću od činjenice da bi roditelji trebali znati tko poučava njihovo dijete i tko upravlja školom (a samim time i utjecati na njihov izbor jer su u pitanju njihova djeca), pa do činjenice da nisu kompetentni za takve odluke. Veću jedinstvenost u razmišljanjima roditelji pokazuju za čestice koje potvrđuju da se suradnjom povećava međusobno razumijevanje, da se razvija pozitivan odnos učenika prema školi te da su predavanja u školi korisna i važna (čestice 1, 25 i 14).

Na odgovore iz upitnika je primijenjena faktorska analiza zajedničkih faktora. Tim je postupkom dobiven optimalan broj teorijski značajnih faktora (tri faktora). Rezultati pokazuju da je uz tri zadana faktora ekstrahirano 28,65 % totalne varijance.

TABLICA 3. MATRICE ROTIRANE FAKTORSKE STRUKTURE ZNAČAJNIH FAKTORA

FAKTOR	PRIJE ROTACIJE			NAKON ROTACIJE		
	Ukupno (%)	Zajednička varijanca (%)	KUM (%)	Ukupno (%)	Zajednička varijanca (%)	KUM (%)
1.	7,04	18,525	18,525	4,012	10,557	10,557
2.	2,404	6,326	24,851	3,949	10,393	20,95
3.	1,442	3,794	28,645	2,924	7,695	28,645

Nakon provedene *varimax rotacije* utvrđeno je da prvi faktor objašnjava 10,56 % totalne varijance, drugi 10,39 %, a treći 7,70 %.

Iduća tablica (tabl. 4) donosi pregled saturacija i koeficijentata determinacije faktora pojedinim

česticama upitnika. Pritom su čestice upitnika rangirane prema veličini zasićenja pojedinoga ekstrahiranog faktora samom česticom, odnosno redom značajnosti u opisivanju pojedinog faktora.

TABLICA 4. MATRICA SKLOPA I MATRICA STRUKTURE

ROTIRANA FAKTORSKA MATRICA REDNI BROJ I NAZIV ČESTICE	Saturacije na faktorima			Koeficijenti determinacije		
	1	2	3	1	2	3
25. Suradnja roditelja i učitelja pozitivno utječe na odnos učitelja prema školi.	-0,64	0,245	0,186	0,41	0,06	0,03
8. Suradnja roditelja i učitelja ne pridonosi osobito usklađenosti odgojnog djelovanja.	0,61	-0,151	-0,123	0,37	0,02	0,02
16. Međusobno poštovanje roditelja i učitelja ne pridonosi samopouzdanju učenika.	0,55	-0,079	0,008	0,30	0,01	0,00
23. Bolja suradnja roditelja i učitelja utječe na bolji uspjeh učenika.	-0,525	0,238	0,279	0,28	0,06	0,08
15. Roditeljima treba omogućiti individualne razgovore s učiteljima.	-0,524	0,089	0,101	0,27	0,01	0,01
1. Suradnjom roditelja i učitelja povećava se međusobno razumijevanje.	-0,494	0,170	0,056	0,24	0,03	0,00
2. Nerado bih primio učitelja u kućni posjet.	0,452	-0,124	0,036	0,20	0,02	0,00
9. Htio bih svojim idejama i prijedlozima pridonijeti radu škole.	-0,448	0,257	0,385	0,20	0,07	0,15
6. Suradnjom roditelja i učitelja ne povećava se usklađenost odgojnog djelovanja.	0,445	-0,083	0,009	0,20	0,01	0,00
28. Učenici se ne osjećaju sigurnije ako primijete da roditelji i učitelj surađuju.	0,397	0,007	-0,035	0,16	0,00	0,00
24. Nerado bih proveo jedan slobodni dan tijekom godine na zajedničkom izletu s učiteljem i razredom svog djeteta.	0,367	-0,223	-0,232	0,13	0,05	0,05
14. Predavanja u školi nepotrebna su i nekorisna za odgoj djece.	0,362	-0,028	-0,007	0,13	0,00	0,00
37. Od roditelja se ne može očekivati da imaju toliko vremena da se potpuno upoznaju s ocjenama i uspjehom svoje djece.	0,358	0,007	0,183	0,13	0,00	0,03
35. Kada nismo suglasni s određenom praksom u školi, ne možemo o tome razgovarati s učiteljem.	0,342	-0,042	0,142	0,12	0,00	0,02
32. Učitelji bi trebali poznavati uvjete života u roditeljskom domu svakog učenika.	-0,329	0,058	0,171	0,11	0,00	0,03
7. Želio bih biti članom Zajednice doma i škole.	-0,284	0,283	0,275	0,08	0,08	0,08

38. Raspitujem se o gradivu koje učitelj obrađuje.	-0,247	0,165	0,146	0,06	0,03	0,02
30. Roditelji ne bi trebali imati mogućnost otvoreno i javno razgovarati s učiteljima o školskim problemima.	0,230	-0,122	0,058	0,05	0,01	0,00
36. Kada naše dijete ima teškoća u nečemu, o tome možemo razgovarati s učiteljem.	-0,192	0,063	-0,031	0,04	0,00	0,00
33. Od učitelja se ne bi trebalo očekivati da obuzda dijete ako djetetovi roditelji to nisu sposobni učiniti.	0,171	0,119	-0,111	0,03	0,01	0,01
12. Rado bih sudjelovao u uređenju učionice (npr. u bojenju zidova).	-0,113	0,826	0,059	0,01	0,68	0,00
11. Uvijek bih bio spreman odazvati se akciji uređenja škole i školskog okoliša.	-0,184	0,751	-0,064	0,03	0,56	0,00
18. Nerado bih se odazvao zajedničkom neslužbenom druženju roditelja i učitelja.	0,106	-0,598	-0,121	0,01	0,36	0,01
17. Sudjelovao bih u prodaji učeničkih radova ili sličnoj akciji čiji bi prihod išao za potrebe škole.	-0,248	0,550	0,185	0,06	0,30	0,03
20. Sudjelovao bih s učiteljem u nastavi u granicama svojih znanja, sposobnosti i mogućnosti.	-0,126	0,509	0,403	0,02	0,26	0,16
13. Sudjelovao bih u športskim natjecanjima organiziranim u školi.	-0,162	0,486	0,293	0,03	0,24	0,09
29. Sudjelovao bih s učiteljem u izradi razrednih novina ili nekim sličnim aktivnostima (npr. u kvizu, natjecanjima...).	-0,164	0,469	0,369	0,03	0,22	0,14
27. Poklonio bih razredu neke predmete ili dio namještaja u skladu sa svojim mogućnostima.	-0,183	0,440	0,274	0,03	0,19	0,08
10. Ne bih pomogao učitelju pri izradi nastavnih pomagala.	0,365	-0,431	-0,169	0,13	0,19	0,03
22. Ne smatram korisnim da roditelji opskrbljuju razred potrebnim potrošnim materijalom (bojom, papirom...).	0,343	-0,348	0,016	0,12	0,12	0,00
31. Smatram da bi roditelji trebali odlučiti o izboru ravnatelja i drugih djelatnika škole.	0,043	0,044	0,588	0,00	0,00	0,35
19. Predstavnici roditelja trebali bi sudjelovati u ocjenjivanju i vrednovanju učitelja.	-0,003	0,086	0,558	0,00	0,01	0,31
26. Želim da me učitelj redovito obavještava pismenim putem o napredovanju mog djeteta.	0,054	-0,043	0,538	0,00	0,00	0,29
3. Rado bih prisustvovao nastavi i promatrao rad učitelja.	-0,049	0,438	0,471	0,00	0,19	0,22
5. Kada bih imao priliku, rado bih se uključio u vrednovanje nastavnog programa.	-0,039	0,230	0,470	0,00	0,05	0,22
34. Od učitelja ne bi trebalo očekivati da žrtvuje svoje slobodno vrijeme kako bi posjetio učenikov roditeljski dom.	0,113	-0,037	-0,438	0,01	0,00	0,19
4. Htio bih prisustvovati proslavi razrednih rođendana.	-0,005	0,266	0,376	0,00	0,07	0,14
21. Individualni razgovori i roditeljski sastanci dovoljni su oblici suradnje roditelja i učitelja.	0,061	0,176	0,340	0,00	0,03	0,12

Kao što je iz tablice vidljivo, prvi faktor određuje 20 čestica, drugi 10 čestica, a treći 8 čestica upitnika. Pouzdanost ekstrahiranih faktora izračunana je na temelju Cronbachova alfa-koeficijenta i za prvi faktor iznosi 0,81, za drugi 0,74 te za treći 0,64. Pregledom tablice 4. uočavamo kako u strukturiranju prvog faktora sudjeluje najviše čestica, čija se zasićenja kreću od 0,64 do 0,17 te čiji

su koeficijenti determinacije u rasponu od 0,41 do 0,03. Prilikom interpretacije koristili smo se samo onim česticama čija je korelacija 0,40 i više. Na taj smo način željeli dobiti što jednostavniju strukturu pri interpretaciji.

Pri strukturiranju prvog faktora, što ga objašnjava 10,56 % zajedničke varijance, najviše sudjeluju sljedeće čestice.

- 25. Suradnja roditelja i učitelja pozitivno utječe na odnos učitelja prema školi.
- 8. Suradnja roditelja i učitelja ne pridonosi usklađenju odgojnog djelovanja.
- 16. Međusobno poštovanje roditelja i učitelja ne pridonosi samopouzdanju učenika.
- 23. Bolja suradnja učitelja i roditelja utječe na bolji uspjeh učenika.
- 15. Roditeljima treba omogućiti individualne razgovore s učiteljima.
- 1. Suradnjom roditelja i učitelja povećava se međusobno razumijevanje.
- 2. Nerado bih primio učitelja u kućni posjet.
- 9. Htio bih svojim idejama i prijedlozima pridonijeti radu škole.
- 6. Suradnjom roditelja i učitelja ne povećava se usklađenost odgojnog djelovanja.

Čestice koje definiraju prvi faktor potvrđuju kognitivnu dimenziju spremnosti roditelja na suradnju s učiteljima i školom, s naglaskom na spoznaji o važnosti i bitnosti suradnje roditelja i učitelja. Ta se dimenzija odnosi na uvjerenja roditelja. Iz upravo navedenog razloga, sadržaja i značajnosti pri definiranju faktora, taj faktor možemo nazvati **faktorom spoznaje o važnosti suradnje** ili, jednostavnije, **faktorom suradnje**.

U strukturiranju drugog faktora, koji objašnjava 10,39 % zajedničke varijance, najviše sudjeluje devet od mogućih deset čestica. To su čestice:

- 12. Vrlo sam spreman sudjelovati u uređenju učionice.
- 11. Uvijek bih bio spreman odazvati se akciji uređenja škole i školskog okoliša.
- 18. Nerado bih se odazvao zajedničkom ne službenom druženju roditelja i učitelja.
- 17. Sudjelovao bih u prodaji učeničkih radova ili sličnoj akciji čiji bi prihod išao za potrebe škole.
- 20. Sudjelovao bih s učiteljem u nastavi u granicama svojih sposobnosti, znanja i mogućnosti.
- 13. Sudjelovao bih u športskim natjecanjima organiziranim u školi.
- 29. Sudjelovao bih s učiteljem u izradi razrednih novina ili nekim sličnim aktivnostima (npr. u kvizu, natjecanjima ...).

- 27. Poklonio bih razredu neke predmete ili dio namještaja u skladu sa svojim mogućnostima.
- 10. Ne bih pomogao učitelju pri izradi nastavnih pomagala.

Čestice koje definiraju drugi faktor potvrđuju motivacijsku ili akcijsku dimenziju spremnosti roditelja na suradnju s učiteljima, a izražavaju spremnost roditelja na raznovrsne aktivnosti i pomoć, pa stoga drugi faktor možemo nazvati **faktorom akcije i pomoći**.

Nadalje, iz tablice 4. uočava se kako u strukturiranju trećeg faktora najviše sudjeluju sljedeće čestice:

- 31. Smatram da bi roditelji trebali odlučivati o izboru ravnatelja i drugih djelatnika škole.
- 19. Predstavnici roditelja trebali bi sudjelovati u ocjenjivanju i vrednovanju učitelja.
- 26. Želim da me učitelj redovito obavještava o napredovanju mog djeteta pismenim putem.
- 3. Rado bih prisustvovao nastavi i promatrao rad učitelja.
- 5. Kada bih imao priliku, rado bih se uključio u vrednovanje nastavnog programa.
- 34. Od učitelja se ne bi trebalo očekivati da žrtvuje svoje slobodno vrijeme kako bi posjetio učenikov roditeljski dom.

Analizirajući čestice koje definiraju treći faktor, što ga objašnjava 7,70 % zajedničke varijance, nešto je teže bez dvojbe imenovati faktor, ali pozivajući se na Penningtona (1997) koji tvrdi kako se afektivna komponenta stajališta odnosi na evaluaciju (dobro i loše), čestice trećeg faktora mogle bi potvrditi afektivnu dimenziju spremnosti roditelja na suradnju. S obzirom na to da se četiri od navedenih šest čestica odnosi na evaluaciju (kako učitelja, ravnatelja, djelatnika škole, tako i nastave te nastavnog programa), treći bismo faktor mogli imenovati **faktorom evaluacije**.

Kao prilog tvrdnji da navedene čestice potvrđuju afektivnu komponentu navodimo i česticu koja u nešto manjoj značajnosti utječe na formiranje faktora, a to je želja i spremnost roditelja za prisustvovanje proslavama razrednih rođendana, koja upućuje na osjećajnu – afektivnu komponentu.

Da bismo provjerili kakva je uistinu suradnja roditelja sa školom, ispitanicima je pri kraju anke-

te bilo ponuđeno šest čestica kojima se provjerava stvarno, činjenično stanje povezano s tvrdnjama iz upitnika. Ispitanici u tom dijelu nisu iskazivali svoj stupanj slaganja s navedenim tvrdnjama već činjenično stanje. Na upitne su čestice odgovarali s da ili ne. Pri statističkoj obradi odgovori ispitanika su dihotomizirani (da = 1; ne = 2). Tvrdnje se odnose

na pružanje izravne pomoći školi, primanje učitelja u kućni posjet, sudjelovanje u uređenju učionice, opskrbu razreda potrebnim materijalima, zajedničko druženje na izletima te sudjelovanje roditelja u nastavi. U idućoj su tablici prikazani deskriptivni pokazatelji roditeljskog angažmana u navedenim aktivnostima.

TABLICA 5. DESKRIPTIVNI POKAZATELJI RODITELJSKOG ANGAŽMANA

Upitna čestica roditeljskog angažmana	N	MIN.	MAKS.	M	SD
Jeste li do sada pružali izravnu pomoć školi?	237	1	2	1,77	0,42
Jeste li primili učitelja u kućni posjet?	237	1	2	1,96	0,20
Jeste li sudjelovali u uređenju učionice?	237	1	2	1,85	0,36
Jeste li sudjelovali s učiteljem u nastavi?	237	1	2	1,97	0,17
Jeste li opskrbili razred potrebnim materijalom?	237	1	2	1,32	0,47
Jeste li bili na izletu s učiteljem i razredom svog djeteta?	237	1	2	2,00* *1,998	0,06

Uvidom u tablicu lako je uočiti da je roditeljski angažman izrazito malen. Gotovo nema ispitanika koji su primili učitelja u kućni posjet, koji su sudjelovali u nastavi ili bili na izletu s učiteljem i razredom svog djeteta. Najveći angažman roditelji su pokazali u opskrbi razreda potrebnim materijalom. Njihova stajališta o spremnosti na suradnju u svezi s navedenim aspektima ipak su pozitivniji. Premda

pitanje *zašto je tako* nije tema ovog rada, nužno se nameće pitanje jesu li roditelji davali socijalno poželjne odgovore ili učitelji trebaju pokrenuti i motivirati roditelje na suradnju. Možda im je potrebno pružiti priliku za sudjelovanje u nastavi ili za zajednički odlazak na izlet, te za takve oblike suradnje pokazuju spremnost, ali ne i inicijativu da te oblike suradnje samoinicijativno potaknu.

TABLICA 6. KORELACIJA IZMEĐU POJEDINAČNIH ČESTICA I EKSTRAHIRANIH FAKTORA IZ UPITNIKA

Upitna čestica roditeljskog angažmana	SURADNJA	AKCIJA	EVALUACIJA
Jeste li do sada pružali izravnu pomoć školi?	-0,201	-0,238	-0,157
Jeste li primili učitelja u kućni posjet?	-0,039	0,095	-0,028
Jeste li sudjelovali u uređenju učionice?	-0,079	-0,210	0,013
Jeste li sudjelovali s učiteljem u nastavi?	-0,038	-0,147	-0,065
Jeste li opskrbili razred potrebnim materijalom?	-0,271	-0,205	-0,224
Jeste li bili na izletu s učiteljem i razredom svog djeteta?	-0,024	-0,089	-0,057

Pregledom tablice vidljivo je da postoji statistički značajna korelacija za pojedine čestice na sva tri faktora. Znakovito je da su sve korelacije negativne. Na prvom faktoru – faktoru suradnje, značajna je negativna povezanost s pružanjem izravne pomoći školi i opskrbe razreda potrebnim materijalom. Na drugom faktoru – faktoru akcije i pomoći, uočljiva je također negativna povezanost s navedenim česticama, kao i sa sudjelovanjem roditelja u uređenju učionice. Na trećem faktoru statistički značajna negativna korelacija vidljiva je za česticu koja se odnosi na opskrbu razreda potrebnim materijalom.

4. Zaključna razmatranja

Na temelju rezultata istraživanja zaključujemo da stajališta roditelja prema suradnji sa školom za najveći broj čestica pokazuju blagu do izrazitu negativnu asimetričnost, što upućuje na zaključak da su njihovi odgovori pretežno pozitivnog smjera. Iz takvih rezultata očito je da su roditelji znatno češće birali odgovore koji naznačuju veće slaganje s navedenim tvrdnjama o suradnji roditeljskog doma i škole. Time smo na deskriptivnoj razini potvrdili našu prvu hipotezu. Prosječne su se vrijednosti ispitnika na većem broju čestica upitnika o stajali-

štima roditelja prema suradnji sa školom kretale u pozitivnom smjeru s obzirom na hipotetičku neutralnu vrijednost stajališta, te stoga možemo ustvrditi da su stajališta roditelja prema suradnji sa školom razmjerno pozitivna.

Druga se hipoteza također prihvaća jer je odnos roditelja prema suradnji sa školom određen trima faktorima u prikazanom faktorskom prostoru (faktorom suradnje, faktorom akcije i pomoći te faktorom evaluacije).

Treća se hipoteza također prihvaća jer postoji statistički značajna negativna korelacija angažmana roditelja i njihovih stajališta o suradnji sa školom.

Prema navedenom, postoji nesklad između odnosa roditelja prema suradnji sa školom i njihove uključenosti u realizaciju očekivane suradnje. Ukloniti zapreke i kočnice tom neskladu – izazov je, zadatak i obveza kako pedagoške teorije tako i pedagoške prakse. S obzirom na to da se u empirijskom dijelu ovog rada, kojim se ispituje spremnost roditelja na suradnju s učiteljima, prišlo isključivo sa stajališta roditelja, korisno bi bilo ispitati stajališta svih subjekata suradnje roditeljskog doma i škole, a to su učitelji i drugi djelatnici škole. To bi zasigurno pridonijelo uklanjanju sadašnjih zapreka i kočnica.

Literatura

Basariček, S. (1869), Uzgoj posluha. Napredak, X:18-19, 273 – 277; 289 – 294.

Becher, R. (2003), Parents and school. ERIC (Ebscohost).

Dumbović, I. (1979), Milka Pogačić. Zagreb: Školske novine.

Dumbović, I. (2004), Pedagozi značajni za praksu i teoriju odgoja (u rukopisu).

Epstein, L. J. (1995), School/Family/Community Partnership. Phi Delta Kappan, 701 – 712.

Gossen, D.; Anderson, J. (1996), Stvaranje uvjeta za kvalitetne škole. Zagreb: Alinea.

Hanhan, S. F. (1998), Parent-teacher communication: Who is talking? U: Fuller, M. L. and Olsen, G. (eds.), Home-school relations. Boston: ACB.

Irović, S. (1994), Što odgajatelji misle o svom pozivu. Život i škola, 43:3, 243 – 247.

Jones, J. J., Ignelzi, S. C. (2000), Partnerstvo vrtića, škole i obitelji. New York: Open Society Institut & Udruga roditelja Step by step.

Jurić, V., Maleš, D. (1994), Škola i roditelji. Pedagoški rad, 135:2, 133 – 140.

Juul, J. (1995), Razgovori s obiteljima – perspektive i procesi. Zagreb: Alinea.

Klaić, B. (1990), Rječnik stranih riječi. Zagreb: Nakladni zavod MH.

Komensky, J. A. (1900), Velika didaktika. Zagreb: HPKZ.

Makarenko, A. S. (1948), Izabrana pedagoška dela. Beograd: Omladina.

Maleš, D. (1992), Odnos škole i obitelji u kontekstu društvenih odnosa. U: Ličina, B., Previšić,